

Capitolul 39 – EVALUAREA IMPACTULUI IMPOZITELOR ASUPRA EVOLUȚIEI ÎNTREPRINDERILOR MICI ȘI MIJLOCII DIN REPUBLICA MOLDOVA

Chapter 39 – EVALUATION OF THE IMPACT OF TAXES ON THE EVOLUTION OF SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES IN MOLDOVA

Tatiana GUTIU¹

Abstract

Taxes are essential for the state, and according to Article 58 of the Constitution of Moldova, all citizens are required to pay taxes to support the state and replenish the state budget financially. However, too much of a tax burden hinders business development. The study's subject is the development of small and medium-sized businesses. Research on small and medium-sized enterprises' activities is crucial in Moldova's case since they constitute 99.2% of all enterprises (2023). They form the core of the real sector, create jobs, and support the country's budget with taxes. The study's primary goal is to assess the impact of taxes on the development of SMEs. This article analyzes the main trends of SMEs and assesses development prospects considering the current tax system. Also, proposals were developed regarding increasing the fairness of the tax system.

Keywords: entrepreneurship development, small and medium-sized enterprises, taxes, fiscal pressure, state-promoted policies

JEL: M21, M29

Introducere

Întreprinderile mici și mijlocii (IMM) reprezintă un barometru al economiei naționale, determină structura Produsului Intern Brut (PIB), rata de creștere economică, rezolvă problema șomajului prin crearea de locuri de muncă, și impozitele achitate reprezintă o sursă de suplinire a bugetului de stat. La rândul său, presiunea fiscală are impact direct asupra activității IMM. Impozite exagerate, climatul investițional nefavorabil, accesul redus la finanțe reduce numărul IMM. Una din cele mai mari probleme cu care se confruntă IMM din Moldova este modificarea frecventă a sistemului fiscal. În același rând, cota impozitară înaltă duce la micșorarea profitului IMM, ceea ce la rândul său generează micșorarea competitivității întreprinderilor. Pe de o parte, impozitele mari limitează oportunitățile de creștere a IMM, iar pe de altă parte, impozitele mici duc la micșorarea bugetului de stat și creează situația deficitului bugetar și creșterii datoriei externe.

Perioada contemporană poate fi caracterizată ca perioada perturbărilor economice, geopolitice și sociale. Prin urmare, este necesar ca politica fiscală să fie flexibilă, este indispensabilă adaptarea ei la necesitățile IMM. Este important de analizat cum sistemul fiscal influențează activitatea IMM. Toate cele enumerate demonstrează actualitatea obiectului de cercetare – impactul impozitelor asupra activității IMM.

Scopul și metoda de cercetare

Numărul de studii, obiectul de cercetare al cărora este impactul impozitelor asupra IMM-urilor din țările UE, este limitat (Ghiur et al., 2020) (Ravšelj et al., 2019). N. Bhalla, I. Kaur, R. Sharma au examinat impactul factorilor determinanți ai reformei fiscale și factorilor demografici asupra performanței financiare a businessului mic (Bhalla, 2022). T. Roman et al., au analizat

¹ Conf. univ. dr., Academia de Studii Economice din Moldova, Institutul Național de Cercetări Economice, Chișinău, Republica Moldova, gutium.tatiana1@gmail.com.

relația dintre impozitele plătite de IMM-uri și eficiența acestora. Metoda principală care a fost utilizată este metoda cu date de tip panel. Rezultatele obținute de savanții europeni demonstrează că întreprinzătorii percep impozitele achitate ca barieră în sporirea randamentului, și corelația dintre impozite și productivitate depinde de specificul economiei naționale (Roman et al., 2023).

Presiunea fiscală asupra IMM-urilor în Moldova nu este estimată, cu toate că eficiența sistemului fiscal a fost evaluată de A. Balan (Balan, 2024). De aceea, scopul studiului dat este determinarea impactului impozitelor asupra evoluției IMM în Republica Moldova (RM). În cadrul studiilor au fost cercetate datele disponibile prezentate de Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova (BNS), și s-a ținut cont că seriile de date privind IMM sunt întrerupte în 2021, deoarece s-a modificat criteriul de raportare la sectorul IMM (Legea, 2016). Sub influența proceselor inflaționiste, din 02.12.2022 se consideră IMM, acea întreprindere care realizează o cifră anuală de afaceri sau deține active totale de până la 100 de milioane de lei. Pentru calcularea presiunii fiscale a fost utilizată următoarea formulă de calcul:

$$PF = \frac{IV}{VV} \times 100\% \quad (1)$$

unde: PF – presiunea fiscală, %;
 IV – impozit pe venit, milioane lei;
 VV – venituri din vânzări, milioane lei.

În literatura de specialitate, pe lângă aplicarea sondajului, metodei cu date de tip panel, a fost utilizat modelul de regresie multiplă pentru a măsura relația dintre impozit și performanța financiară a businessului mic (Ongayi, 2021), și pentru a determina trendul evoluției IMM (Ganciuov et al., 2021). În lucrarea dată a fost preluată experiența studiilor anterioare (Gutium, 2024).

Evoluția IMM în Moldova

În Moldova contribuția IMM la formarea PIB în 2022 a constituit 55,2% (Figura 1), ceea ce reprezintă cu 5,9 puncte procentuale mai mult față de 2021 (49,3%).

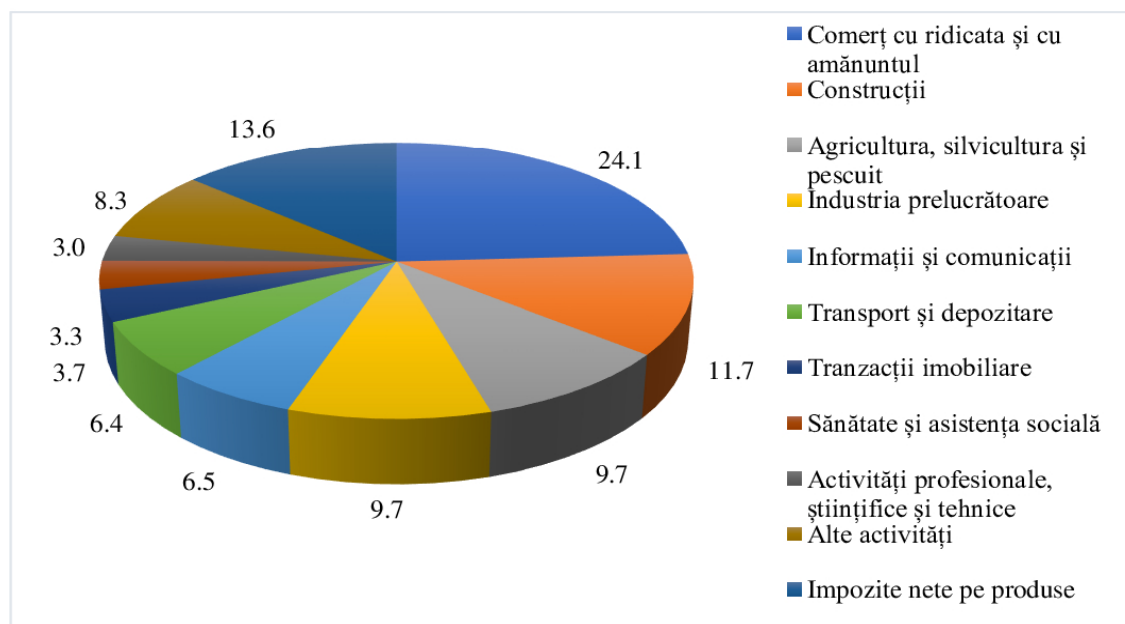

Fig. 1. Structura contribuției la formarea PIB pentru sectorul IMM pe activități economice, % (2022)

Sursa: Elaborat în baza datelor BNS

În structura contribuției la formarea PIB pentru sectorul IMM în diviziunea activităților economice, cea mai mare cotă revine „comerțului cu ridicata și cu amănuntul” (24,1% în 2022), urmată de „construcții” (11,7%), „industria prelucrătoare” (9,7%) și „agricultura, silvicultura și pescuit” (9,7%).

În perioada 2021-2023 a crescut densitatea IMM cu 11,7%. Asupra sporirii acestui indicator au influențat doi factori. În primul rând a crescut numărul IMM cu 5,9% și a scăzut numărul mediu anual al populației cu reședință obișnuită cu 5,3% (Tabelul 1).

Tabelul 1. Densitatea IMM în Republica Moldova, 2021-2023

	2021	2022	2023
Numărul IMM	59758	62111	63266
Numărul mediu anual al populației cu reședință obișnuită, mii persoane	2595,8	2528,7	2457,8
Densitatea IMM (numărul IMM la 1000 de locuitori)	23,0	24,6	25,7

Sursa: Calculele autorului

Ponderea populației ocupate în acest sector variază de la 40,6% în 2021 până la 39,7% în 2023. Structura populației ocupate în sectorul IMM în diviziunea activităților economice diferă neesențial de structura contribuției la formarea PIB. În ambele cazuri în top se află „comerțul cu ridicata și cu amănuntul”. În 2023, pe locul doi după cota populației ocupate se află „industria prelucrătoare” (13,8%), urmată de „agricultura, silvicultura și pescuit” (10,9%), „construcții” (7,3%) și „transport și depozitare” (7,2%) (Figura 2).

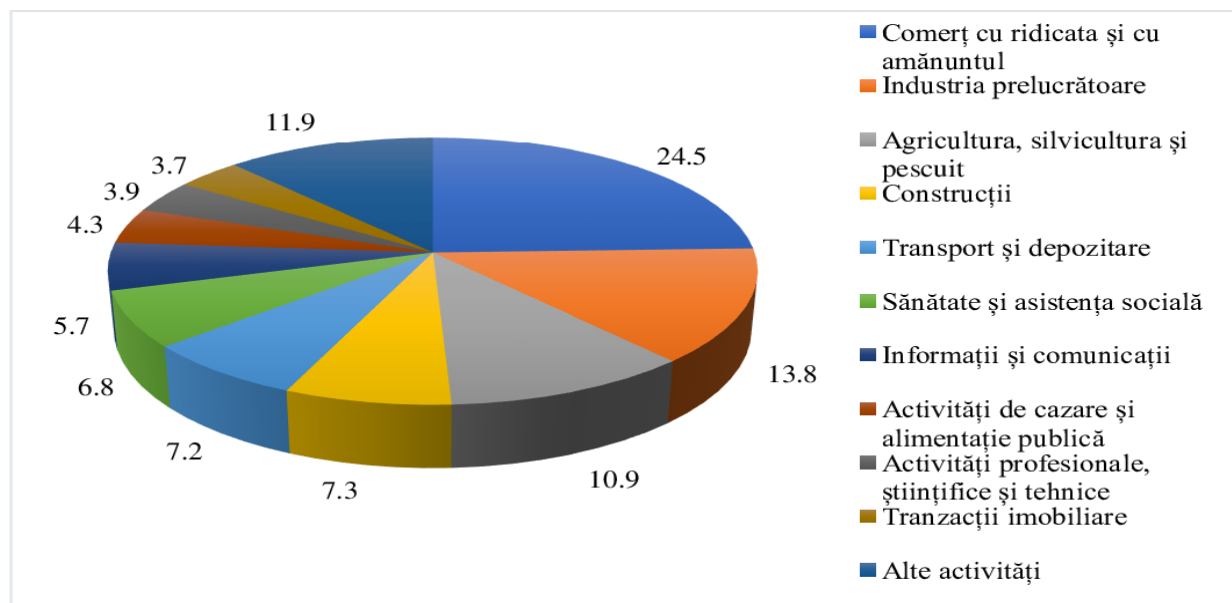

Fig. 2. Structura populației ocupate în sectorul IMM pe activități economice, % (2023)

Sursa: Elaborat în baza datelor BNS (BNS, 2024).

Analiza structurii venitului din vânzări obținută de IMM în diviziunea activităților economice (Figura 3) coincide cu structura populației ocupate în sectorul dat, prin urmare dintre acești doi indicatori există o legătură directă și strânsă.

Veniturile din vânzări în medie pe un salariat a IMM s-au majorat cu 2,6% în 2023 față de 2022. Cea mai considerabilă creștere, de 4 ori, au înregistrat IMM care produc și furnizează energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat (Tabelul 2). Această majorare este condiționată nu de creșterea eficienței economice ale activității acestor întreprinderi, ci

implementării Pachetului Trei Energetic. Fiecare unitate de resursă energetică de la producător sau importator până la consumatorul final trece prin mai multe firme intermediare, ceea ce duce la majorarea tarifului și venitului din vânzări.

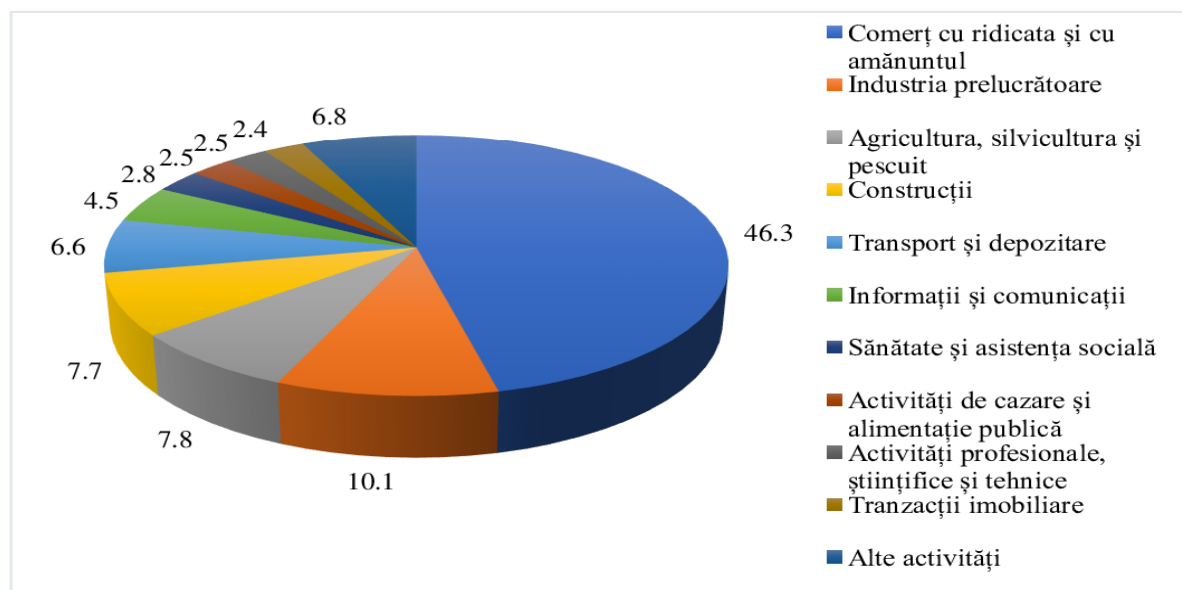

Fig. 3. Structura venitului din vânzări sectorului IMM pe activități economice, % (2023)

Sursa: Elaborat în baza datelor BNS (BNS, 2024).

Tabelul 2. Veniturile din vânzări în medie pe un salariat a IMM, mii lei pe un salariat

	2021	2022	2023
TOTAL pe activități	657,8	791,2	812,2
<i>Agricultura, silvicultura și pescuit</i>	570,5	640,3	585,6
<i>Industria extractivă</i>	577,3	662,5	685,5
<i>Industria prelucrătoare</i>	491,5	608,0	594,5
<i>Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat</i>	835,5	525,2	2067,0
<i>Distribuția apei; salubritate, gestionarea deșeurilor</i>	218,2	199,9	212,7
<i>Construcții</i>	636,9	753,8	855,5
<i>Comerț cu ridicata și cu amănuntul; întreținerea și repararea autovehiculelor și a motocicletelor</i>	1220,4	1489,4	1535,9
<i>Transport și depozitare</i>	562,5	831,1	747,9
<i>Activități de cazare și alimentație publică</i>	286,1	418,9	478,6
<i>Informații și comunicații</i>	499,7	583,8	646,2
<i>Activități financiare și de asigurări</i>	698,8	830,6	890,6
<i>Tranzacții imobiliare</i>	422,0	472,1	525,1
<i>Activități profesionale, științifice și tehnice</i>	406,0	457,5	516,4
<i>Activități de servicii administrative și de servicii suport</i>	477,2	605,4	546,2
<i>Administrație publică și apărare; asigurări sociale obligatorii</i>	151,8	64,6	68,8
<i>Învățământ</i>	172,8	198,5	244,5
<i>Sănătate și asistență socială</i>	277,5	290,5	337,8
<i>Arta, activități de recreere și de agrement</i>	185,0	253,6	301,4
<i>Alte activități de servicii</i>	170,7	196,7	219,3

Sursa: date prelucrate

Profitul net în 2021-2023 a înregistrat un trend ascendent, în 2023 a sporit cu 5,7% în raport cu 2022 și cu 13,7% față de 2021. Cea mai semnificativă creștere au înregistrat IMM care activează în sectorul învățământ, profitul net al cărora s-a majorat de 2,4 ori și IMM din sectorul „Arta, activități de recreere și de agrement” (de 1,9 ori) în 2023 comparativ cu 2022.

Impactul impozitelor asupra evoluției IMM din Moldova

Cota impozitului pe venit din activitatea de întreprinzător în Moldova constituie 12% din venitul impozabil, cu excepția gospodăriilor țărănești (de fermier) care achită 7%. Spre comparație, impozitul pe profit pe care îl achită persoanele juridice din România este de 16%, iar microîntreprinderile achită un impozit pe venit de 1%, și nu plătesc impozit pe profit. În 2024 guvernul din România a modificat regimul de impozitare a microîntreprinderilor. Acele întreprinderi care desfășoară una din activități menționate în Legea 296/2023, sau care au obținut venituri peste 60 mii euro, vor achita 3%. Prin urmare, microîntreprinderile din Moldova, comparativ cu cele din România, sunt dezavantajate, achită o cotă de impozit pe venit mai mare, ceea ce se răsfrânge negativ asupra competitivității, și ponderea acestora în total întreprinderi este semnificativă, constituie 87,7% în 2023 (BNS, 2024).

Volumul impozitului pe venit achitat de IMM în Moldova este în creștere. Însă dacă comparăm rata de creștere a impozitului pe venit cu inflația, atunci reiese că în termeni reali impozitul achitat de IMM este în descreștere (Tabelul 3). Coeficientul presiunii fiscale pentru venitul din vânzări (ecuația 1) în anii 2021 și 2023 este aproximativ egal, iar în 2022 a înregistrat o creștere de 0,021 puncte procentuale față de 2021. Deci, presiunea fiscală în 2022 s-a majorat și a generat o diminuare de 1,84 p.p. a ponderii investițiilor pe termen lung în cifra de afaceri.

Tabelul 3. Rata de creștere a impozitului pe venit și presiunea fiscală a IMM

	2021	2022	2023
<i>Rata de creștere a impozitului pe venit a IMM, % (față de anul precedent)</i>		23,92	2,35
<i>Rata anuală a inflației, %</i>	5,1	28,7	13,4
<i>Coeficientul presiunii fiscale pentru venitul din vânzări, %</i>	1,438	1,459	1,435
<i>Coeficientul presiunii fiscale pentru profitul brut, %</i>	5,49	5,68	5,56
<i>Ponderea investițiilor pe termen lung în cifra de afaceri, %</i>	11,73	9,89	9,21
<i>Ponderea investițiilor în cifra de afaceri, %</i>	16,46	14,66	14,30

Sursa: Calculele autorului

Analiza impozitelor pe venit plătite de IMM în 2023 în diviziunea activităților economice a arătat că impozitul pe venit a IMM, care activează în comerț, a scăzut cu 4,7%, în pofida faptului că rezultatul financiar soldat până la impozitare a crescut cu 5,8% (Tabelul 4). Cauzele sunt diminuarea venitului impozabil și înlesnirile fiscale obținute de unele unități economice comerciale. Pe locul doi în structura impozitelor pe venit plătite de IMM se află întreprinderile care activează în sectorul „informații și comunicații”, cu toate că după veniturile din vânzări sunt clasate pe locul șase, iar după rezultatul financiar soldat până la impozitare – pe locul șapte.

Tabelul 4. Impozitul pe venit achitat de IMM, milioane lei

	2021	2022	2023
<i>TOTAL pe activități</i>	3234,8	4008,4	4102,6
<i>Agricultura, silvicultura și pescuit</i>	420,2	388,6	195,4
<i>Industria extractivă</i>	30,3	34,0	27,2
<i>Industria prelucrătoare</i>	267,1	311,9	321,1
<i>Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat</i>	13,6	12,3	31,4
<i>Distribuția apei; salubritate, gestionarea deșeurilor</i>	9,3	7,2	5,1
<i>Construcții</i>	227,9	263,1	377,0
<i>Comerț cu ridicata și cu amănuntul; întreținerea și repararea autovehiculelor și a motocicletelor</i>	1013,7	1251,7	1192,4
<i>Transport și depozitare</i>	144,4	294,6	273,4

	2021	2022	2023
<i>Activități de cazare și alimentație publică</i>	44,0	103,9	121,3
<i>Informații și comunicații</i>	380,7	565,9	721,8
<i>Activități financiare și de asigurări</i>	82,4	97,1	101,3
<i>Tranzacții imobiliare</i>	256,7	293,3	283,4
<i>Activități profesionale, științifice și tehnice</i>	153,7	178,3	206,4
<i>Activități de servicii administrative și de servicii suport</i>	48,6	69,6	71,3
<i>Administrație publică și apărare; asigurări sociale obligatorii</i>	0,0	2,0	1,9
<i>Învățământ</i>	14,0	17,9	22,2
<i>Sănătate și asistență socială</i>	99,7	86,3	105,1
<i>Arta, activități de recreere și de agrement</i>	14,2	14,1	23,9
<i>Alte activități de servicii</i>	14,4	16,7	21,1

Sursa: date prelucrate

Impactul impozitelor asupra IMM este sistematizat în Tabelul 5. Sistemul fiscal din Moldova poate fi considerat ca unul complicat, din punct de vedere administrativ. Cel mai mare număr de IMM sunt microîntreprinderi (88,4% în 2023), numărul de salariați al cărora este de maxim 9 persoane. Pentru a pregăti setul de documente, pentru a depune declarația, este necesar timp, sunt necesare resurse de muncă. Dar acești lucrători ar putea fi utilizați în scop de producere și nu administrativ.

Nu contează mărimea întreprinderii, toate au obligațiuni fiscale și trebuie să îndeplinească cerințele fiscale. În cazul când presiunea fiscală este prea mare, scad investițiile și/sau IMM decid să treacă din sectorul formal în cel informal. Impozitarea semnificativă a muncii (contribuții de asigurări sociale) reprezintă o barieră pentru crearea locurilor noi de muncă, și impune IMM să reducă numărul de angajați.

Tabelul 5. Impactul impozitelor asupra IMM și măsurile de combatere

Impactul impozitelor	Măsuri de combatere
Povara administrativă	Reducerea birocrăției, simplificarea sistemului fiscal, în special pentru microîntreprinderi
Descurajarea investițiilor	Acordarea facilităților fiscale pentru investiții
Afectarea cash-flow-ului	Simplificarea reglementărilor fiscale
Trecerea în sectorul informal	Reducerea presiunii fiscale și facilități fiscale pentru microîntreprinderi
Reducerea numărului de angajați	Revizuirea sistemului de contribuții de asigurări sociale, înlesniri fiscale pentru crearea de noi locuri de muncă

Sursa: Elaborat de autor

Alt impact al impozitelor este afectarea cash-flow-ului. Această situație se creează când întârzie plățile din partea clienților sau apar cheltuieli neprevăzute, însă conform legislației în vigoare IMM sunt obligate să achite TVA și impozitul pe venit în termeni de plată stabiliți. Cum am menționat majoritatea întreprinderilor sunt microîntreprinderi, care funcționează cu resurse limitate. Prin urmare, în cadrul acestor întreprinderi apar probleme de lichiditate.

Concluzii

Pentru economia națională mai mult contează stabilitatea financiară a IMM, competitivitatea lor, numărul de locuri de muncă noi create, decât creșterea numărului de întreprinderi. În Moldova numărul de IMM a crescut în 2021-2023, însă această majorare se datorează sporirii numărului de microîntreprinderi, resursele cărora financiare, de muncă sunt limitate. Capacitatea acestor întreprinderi de a se extinde, la fel este limitată.

Compararea modificării cotei investițiilor în cifra de afaceri cu modificarea presiunii fiscal arată că investițiile sunt elastice în raport cu impozitul pe venit. Cel mai mare volum al impozitelor pe venit achitate de o întreprindere a fost înregistrat de unitățile economice din industria extractivă. Pe locul doi se află IMM din sectorul „informații și comunicații”.

În baza cercetărilor efectuate au fost determinate următoarele impacturi ale impozitelor asupra activității IMM în Republica Moldova: povara administrativă, descurajarea investițiilor și a extinderii afacerii, afectarea cash-flow-ului, trecerea în sectorul informal, reducerea numărului de angajați.

Declarație de interes

Studiile au fost efectuate în cadrul Subprogramului 030101 „Fortificarea rezilienței, competitivității și durabilității economiei Republicii Moldova în contextul procesului de aderare la Uniunea Europeană” (finanțare instituțională).

Bibliografie

1. Balan, A. (2024). Evaluation of the efficiency of the tax system in the Republic of Moldova. *Ecoforum Journal*, 13(2). Retrieved April 17, 2025, from <http://www.ecoforumjournal.ro/index.php/eco/article/view/1980>
2. Bhalla, N., Kaur, I., & Sharma, R. (2022). Examining the effect of tax reform determinants, firms' characteristics and demographic factors on the financial performance of small and micro enterprises. *Sustainability*, 14(14), 8270. <https://doi.org/10.3390/su14148270>
3. Biroul Național de Statistică (BNS). (2024). *Activitatea și poziția financiară a agenților economici după mărime și activități economice, 2021-2023* [Data file/database]. Retrieved April 17, 2025, from https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/40%20Statistica%20economica/40%20Statistica%20economica_24%20ANT__ANT030/ANT030040.px/
4. Ganciucov, V., & Gutium, T. (2021, December 15-16). *Modelul econometric de prognoză pe termen mediu al dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii în Republica Moldova* [Econometric model for medium-term forecasting of SME development in the Republic of Moldova] [Paper presentation]. International Symposium Experience. Knowledge. Contemporary Challenges „Implications of the social-economic and ecological Paradigm on the power Reports and global Governance”, 9th Edition, București, Romania. Editura ARTIFEX.
5. Ghiur, R., Mihailescu, T., Brezeanu, P., Dumiter, F., & Vizoli, M. (2020). A package for SMEs: A second step towards a definitive VAT system in order to strengthen the tax compliance of the taxpayer. *Studies in Business and Economics*, 15(?), 118–132.
6. Gutium, T. (2024). Trends in the development of small and medium-sized enterprises: Case of Moldova. *The Journal Contemporary Economy*, 9(1), 124–132.
7. *Legea nr. 179 din 21.07.2016 cu privire la întreprinderile mici și mijlocii* [Law No. 179 of 21.07.2016 on Small and Medium Enterprises]. (2016). Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 306-313, art. 651. Retrieved April 17, 2025, from https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134482&lang=ro
8. Ongayi, W., Muzenda, D., Satande, J., & Malatji, K. (2021). The impact of taxation policies on the performance of small to medium enterprises. *International Journal of Economics and Business Administration*, IX(?), 163–170.
9. Ravšelj, D., Kovač, P., & Aristovnik, A. (2019). Tax-related burden on SMEs in the European Union: The case of Slovenia. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 10(2), 69–79.
10. Roman, T., Marcu, N., Rusu, V. D., Doacă, E., & Siriteanu, A. (2023). Tax payment and the performance of SMEs: A longitudinal analysis on EU countries. *Sustainability*, 15(2), 927. <https://doi.org/10.3390/su15020927>